

Bognár Noémi Erika – Tóth Máté

Tartalmi feltáró eszközök használata a magyarországi könyvtárakban

Bevezetés

A könyvtárak összetett funkciórendszerében a publikált tudás teljességének gyűjtése, feldolgozása és szolgáltatása folyamatosan kiemelt feladatot jelent, amelynek előfeltétele a gyűjteményben lévő dokumentumok formai és tartalmi feltárása. A feldolgozás számos célja közül kiemelhetjük a tartalom reprezentációját, a dokumentumok egyetemes számbavételét, az egyedi rekord visszakereshetőségének biztosítását. Erre számos osztályozási rendszert dolgoztak ki a történelem folyamán, amelyek közül a XX. században emelkedett ki az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO), amely nemzetközi szinten egységes rendszert kínál a könyvtáraknak a dokumentumaik rendszerezésére, tartalmi feltárására.

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás története már több mint egy évszázada íródik. A Melville Dewey által 1876-ban publikált tizedes osztályozás nyomán 1895-től kezdődött meg az ETO kidolgozása. Magyarországon 1916-ban a Kereskedelmi Múzeum könyvtárában, 1923-ban a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet Könyvtárában, 1936-ban pedig a Széchényi Könyvtárban vezették be az ETO-t. 1949-50-ben terjedt el széles körben. Az ETO-kiadások, és tartalmi revíziók is folyamatosan igyekeztek követni az igényeket, amelyek nyomán 1943-tól kezdve napjainkig mindig rendelkezésre álltak a könyvtárakban a szükséges táblázatok.¹

Az ETO-n kívül számos tezausz segít a dokumentumok tartalmi információkkal való ellátását, ezek közül az OSZK Köztaurusza az eddigi legjelentősebb hazai vállalkozás. Az Országos Széchényi Könyvtár és a közművelődési könyvtárak átfogó tezaurusának 0.0-s változatát 1999-ben tették közzé, amelyet azóta rendszeresen frissítenek.²

A jelen kutatást az Országos Könyvtári Szabványosítási Bizottság kérésére indítottuk, hogy kiderüljön, vajon jelenleg a könyvtárak és a könyvtárosok hogyan viszonyulnak a tartalmi feltáró eszközökhöz és magához a tartalmi feltáráshoz. Milyen feltáró eszközöket használnak és milyen célból? Szükségesnek érzik-e az ETO fejlesztésének további

fenntartását? Különösen kíváncsiak voltunk a széles körben elterjedt, ETO-val kapcsolatos nézetekre.

A szakirodalom eddig is intenzíven foglalkozott az Egyetemes Tizedes Osztályozás kérdéseivel. A közismert tankönyveken túl, amelyek a jelzetek készítésének rejtelseibe avatják be az osztályozás és információkeresés kurzusokat látogató egyetemi hallgatókat, kurrens fejlesztésekről is számos írás jelent meg a szakirodalomban. Az ETO és a számítógépes információkeresés összefüggéseivel, az integrált könyvtári rendszerek tartalmi feltárásban meglévő lehetőségeinek fejlesztésével, magának az ETO-nak a fejlesztésével és az új kiadással kapcsolatosan is olvashatunk cikkeket.³ Ebben a kutatásban olyan kérdésekre keressük a választ, amelyekről – talán a szakma témával szembeni érzékenysége okán is – eddig kevesebb szó esett. Természetesen nem kívánjuk megkérdőjelezni az ETO fejlesztésének fontosságát. Inkább az vezérelt bennünket, hogy szembenézzünk a használati adatokkal, a széles körben elterjedt nézetekkel, hogy a befektetett munka milyen formában térül meg most és a jövőben.

Módszer

A kérdéseinkre kérdőíves kutatással kívántunk választ találni. A könyvtárak bevont körének, összesen 918 könyvtári adatszolgáltatónak (nemzeti, szak, felsőoktatási, megyei, fővárosi, városi és községi könyvtár) a magyarországi könyvtári statisztikából kinyert elérhetőségeikre küldtük ki a kutatásba való részvételre felkérő levelünket. Intézményenként egy kitöltést vártunk.

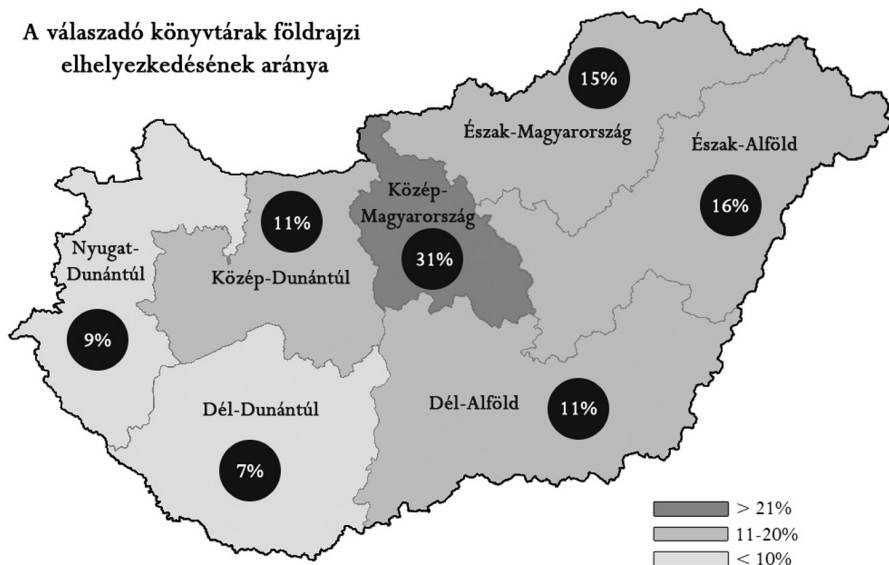
A kérdőív összeállítása önmagában kihívást jelentett. Nagyon sokféle könyvtár nagyon különböző motivációkkal használja – vagy nem használja – az Egyetemes Tizedes Osztályozást, vagy más tartalmi feltáró eszközöket, nekünk pedig arra kellett törekedni, hogy valamennyi kitöltőnek releváns legyen a kérdőív. Bizonyos könyvtárak a rekordokat maguk készítik el, változatos osztályozási rendszereket használnak, és kiérlelt véleményük van ezekről az eszközökről; mások csak szakjelzetként, vagy úgy sem használják az ETO-t. Nekünk minden könyvtár véleménye és megközelítése ugyanolyan fontos volt, így a kérdőív összeállításában törekednünk kellett rá, hogy minden intézmény megtalálja azokat a válaszlehetőségeket, amelyekkel leírhatja a saját gyakorlatát. A kérdőív összeállítása során külső szakértőkkel és az Országos Széchényi Könyvtár szakembereivel is konzultáltunk, hogy a valóságot minél hitelesebben reprezentálják a kérdőívre adott válaszok.

A felmérés 2016. február 26-tól március 7-ig tartott. Ezen időszak során 239 könyvtár válaszolta meg kérdéseinket, amely a megkérdézettek 26,03 százaléka. A kérdőívünket kitöltők között legnagyobb számban a városi könyvtárak voltak (43%), majd a községi könyvtárak (31%). Őket a felsőoktatási (15%), egyéb szakkönyvtárak (5%) és a megyei könyvtárak és a fővárosi könyvtár (4%) követték. A válaszadók között tehát igen nagy mértékben felülreprezentáltak a közkönyvtárak, az eredmények értelmezésekor ezt mindenképpen szem előtt kell tartanunk.

A Földrajzi elhelyezkedés alapján a Központi régió, azaz Pest megye és Budapest könyvtárai voltak a legnagyobb számban a válaszadók között. Innen érkezett a válaszok 31 százaléka (74). Ez nem is meglepő, hiszen Magyarországon belül itt működik a legtöbb könyvtár. A többi régió közül Észak-Alföld és Észak-Magyarország voltak a legaktív-

vabbak. Előbbi a válaszok 16, utóbbi 15 százalékát adták (39 és 35 válasz). Ezeket követte a Dél-alföldi és a Közép-dunántúli Régió (26-26 válasszal; 11%). végül a legkevésbé a Nyugat- és Dél-dunántúli megyék könyvtárosai érezték magukénak a problémát. (9 és 7%; 21 és 17 db válasz.) Természetesen az önállóan (azaz nem KSZR-ben) működő intézmények száma is eltér megyénként, a különböző válaszadási hajlandóság akár ennek is betudható.

A válaszadó könyvtárak földrajzi elhelyezkedésének aránya

Eredmények

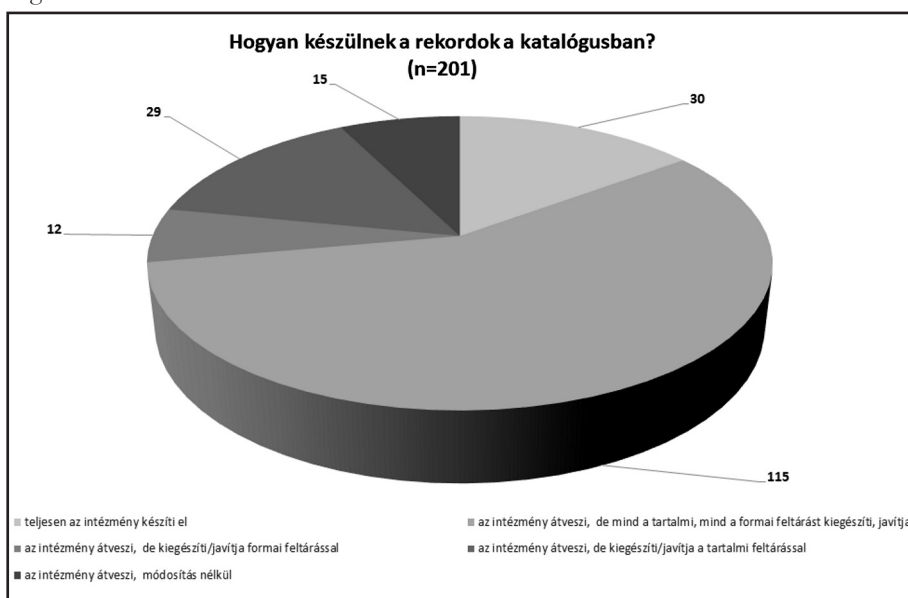
Tartalmi feltárás a könyvtárakban

Az első kérdéseink általában a tartalmi feltárás gyakorlatára vonatkoztak. Ehhez pedig alapvető kérdés, hogy az intézmény rendelkezzen integrált könyvtári rendszerrel. A válaszadók 84 százaléka választott igennel. Amennyiben rendelkezik, úgy esélye van máshol elkészített rekordokat átemelni az elektronikus katalógusába, ha nem, akkor vagy a katalóguscédulával „felszerszámozott” könyveket vásárol, és ezeket a cédulákat helyezi el a katalógusában, vagy maga kénytelen elkészíteni a leírást. Azt eleve feltételeztük, hogy a könyvtárak rendelkeznek katalógussal, hiszen e nélkül a nyilvános könyvtárak jegyzékén sem szerepelhetnének.

A könyvtárakat arról is megkérdeztük, hogy rendelkezésre áll-e bármilyen tartalmi információ a gyűjteményről. Erre meglepően sokan (13%) válaszoltak nemmel. Ezeknek a könyvtáraknak a szakmaisága erősen megkérdőjelezhető, hiszen kérdéses, hogy tartalmi információk szolgáltatása nélkül lehetséges-e XXI. századi igényeknek megfelelő tartalomszolgáltatást végezni. Ezeknek a könyvtáraknak a további kérdések irrelevánsak voltak, ezért megengedtük számukra az ugrást az utolsó, általános véleményüket vizsgáló oldalra.

A következő kérdésünk a rekordok születésének mikéntjére vonatkozott. Amennyiben az intézmény rendelkezik integrált könyvtári rendszerrel, kézenfekvő megoldásnak tűnhet, hogy a másutt – jellemzően nagyobb szakmaisággal rendelkező nemzeti, szak, felsőoktatási vagy megyei könyvtárakban – elkészülő rekordokat az intézmény egy az egyben átveszi és beilleszti a saját katalógusába.

Meglepő módon azonban a válaszadóknak csupán a 8 százaléka jár el így, a többiek vagy a formai vagy a tartalmi részt, vagy mindkettőt módosítják. Még inkább megdöbbentő volt, hogy Magyarországon 30 intézmény a rekordjait jellemzően teljesen saját maga készíti el. Ezekre az adatokra rímelnek azok a válaszok, amelyek szerint a gyűjteményükről tartalmi információkat is közlő intézmények döntő többsége (82%-a) maga is végez tartalmi feltáró munkát.

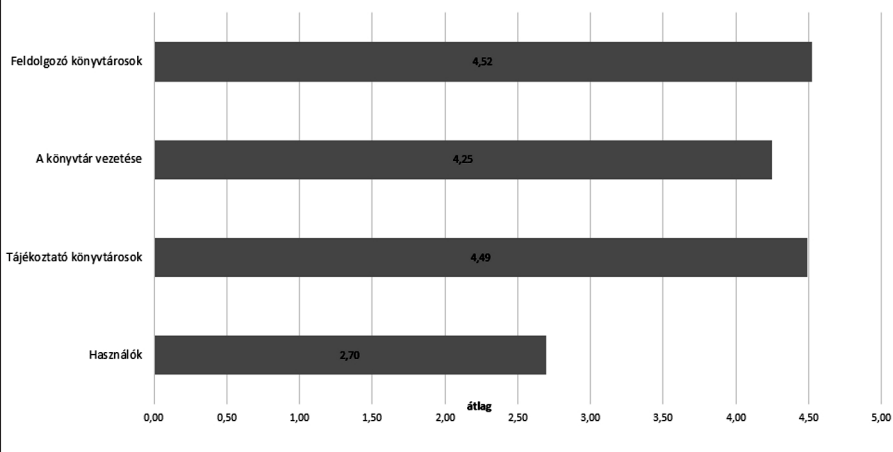

A válaszok alapján annak a rendszernek a létjogosultságát vitathatjuk, miszerint a rekordok ellátása központilag végzendő. További kutatást, akár mélyinterjúk sorát érné meg az a kérdés, hogy egy kisebb könyvtárat (sok esetben egészen kis városok, községek intézményeit) milyen indokok vezetnek abban döntésben, hogy a már elkészült rekordokat negligálva a gyűjteményét teljes egészében saját maga tárja fel. Kérdés, hogy a nagyobb intézmények munkájával szemben tanúsított bizalmatlanság, vagy az ismeretek hiánya áll a jelenség hátterében.

A könyvtár a feltárással teszi tartalmi szempontból is visszakereshetővé a gyűjteményben lévő dokumentumokat. A könyvtárosok szubjektív benyomásai alapján kijelenthető, hogy a jelzeteket, tárgyszavakat elsősorban saját magunknak készítjük. A feldolgozó és a tájékoztató könyvtárosok után a könyvtár vezetősége számára is van jelentősége ezeknek az információknak, de a használók számára ez a munka kevésbé releváns.

Kik és milyen mértékben használják a tartalmi feltárás információit? (n=208)

1-egyáltalán nem, 5-nagyon intenzíven

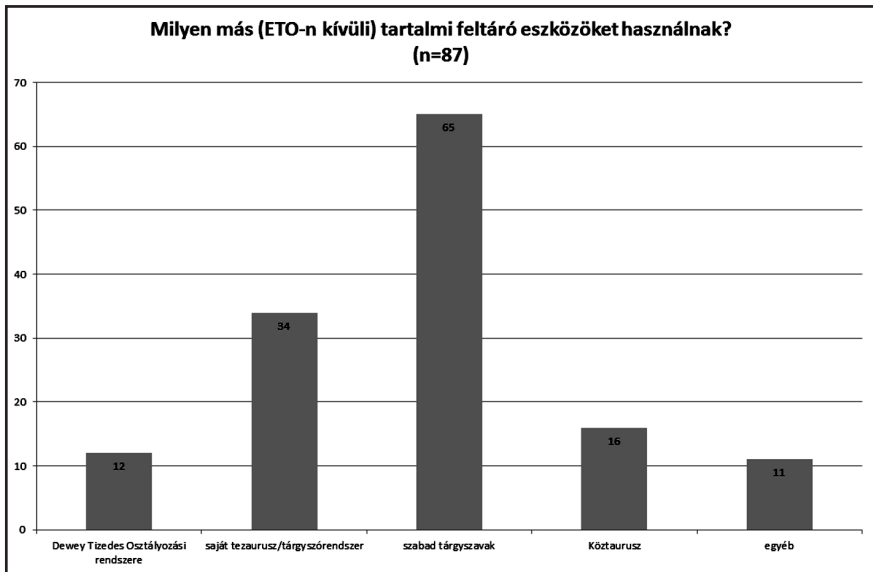
Tartalmi feltáró eszközök

A tartalmi feltáráshoz a könyvtárosoknak több eszköz is rendelkezésükre áll. Az Egyetemes Tizedes Osztályozás és a Köztaurusz a legismertebbek ezek közül, de készíthetnének saját tárgyszórendszereket, jelzeteket; adhatnának szabad tárgyszókat, vagy a web 2.0 szellemében akár a használók számára is lehetővé tehetnék a címkézést a katalógusban.

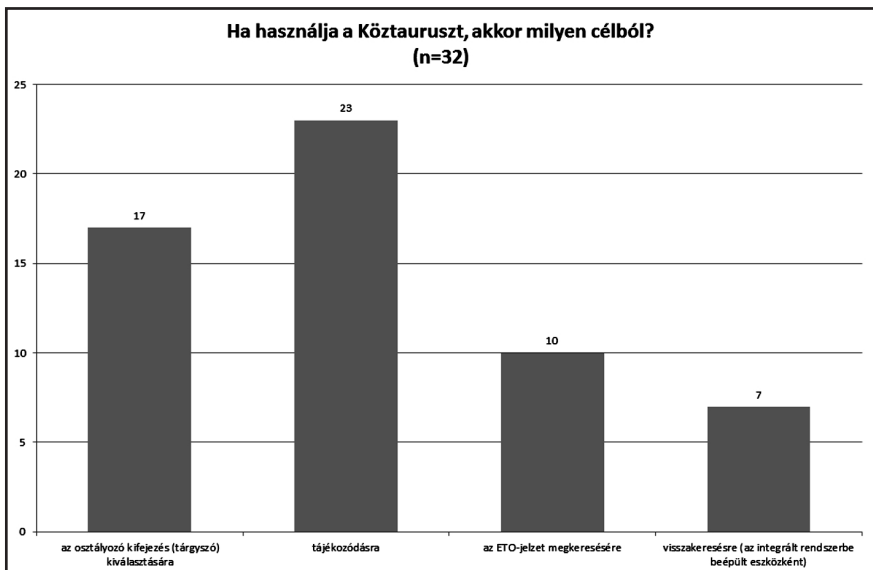
A katalógusaiban tartalmi információt szolgáltató 208 könyvtárból 189-en (mintegy 91%) nyilatkoztak úgy, hogy használják az ETO-t vagy az ETO-ból képzett szakrendi jelet. Ezzel minden kétséget kizáróan az Egyetemes Tizedes Osztályozás tekinthető a legelterjedtebb tartalmi feltáró eszköznek Magyarország könyvtáraiban.

E mellett ugyanezen intézményi körben (208), mindössze 87 könyvtár (42%) nyilatkozott úgy, hogy az ETO-n kívül más eszközöket – vagy más eszközöket is – használnak. Az ETO-jelzet tehát az intézmények többségénél az egyetlen tartalmi információ a feltárt dokumentumokról. Azok, akik az ETO-n kívüli tartalmi feltáró eszközöket is használnak, a szabad tárgyszavakat részesítik előnyben, míg a Köztauruszt – számunka meglepő módon – csak 16 intézmény jelölte meg. Mindezt annak ellenére, hogy a kitöltők többsége közkönyvtár volt, azaz éppen az a kör, amely számára a Köztauruszt kifejlesztették.

A tartalmi feltárást – hasonlóan más szolgáltatásokhoz – természetesen a felhasználói igények kell, hogy meghatározzák. A használók pedig – az előző kérdések tanulságai alapján – eleve csak kevésbé veszik igénybe ezeket az információkat. Felmerülhet tehát a kérdés, hogy az ETO-t azért részesítjük előnyben, mert úgyszólván a könyvtárosok használják a tartalmi feltárás információit és az ő igényeiket ez elégíti ki a leginkább, vagy azért csak a könyvtárosok használják a jelzeteket, tárgyszavakat, mert a tartalom mesterséges nyelven történő kifejezése igen távol áll a felhasználók igényeitől. Szintén érdekes lenne megvizsgálni a későbbiekben, hogy vajon azok a szabad tárgyszavak, amelyeket a 65 intézmény ad, mennyire jelent valós alternatívát a központilag biztosított, egymással maradéktalanul kompatibilis, szabványos eszközökkel szemben.

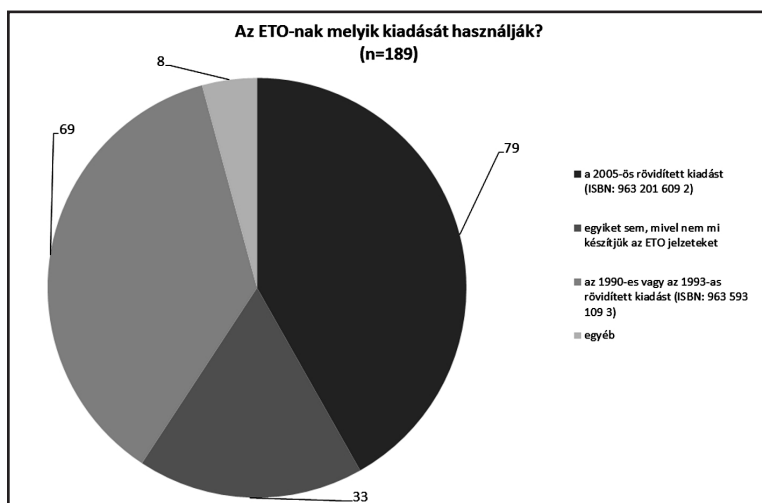
A Köztaurusz használatára külön is rákérdeztünk olyan formában, hogy amennyiben használja, akkor mire. Érdekeség, hogy az előző kérdéshez képest itt már 32 intézmény, azaz az előző kérdés 16 Köztaurusz-használójának a duplája nyilatkozott ebben a kérdésben. Világos, hogy a kérdés többféle értelmezési lehetősége a különbség oka. Valószínűleg az előző kérdés kapcsán magát Köztaurusz-használónak valló könyvtár a katalógusában is kifejezi ezekkel a tárgyszavakkal a dokumentum tartalmát, ugyanakkor a használat ettől különböző is lehet (tájékozódás, ETO-jelzet visszakeresése stb.), amelyek nem feltételezik, hogy az egyes dokumentumokról a katalógusban legyen ilyen típusú tartalmi információ.

Több válasz is megjelölhető volt. Míg az integrált rendszerbe beépült eszközként csupán 7 könyvtár használja, ennél sokkal jelentősebb használat a tájékozódás vagy az osztályozó kifejezés ez alapján történő kiválasztása.

Egyetemes Tizedes Osztályozás kiadásai és azok használata

Az ETO jelenleg több kiadásban is elérhető. Egy folyamatosan fejlődő rendszer esetében a változás szükségzerű, és fontos, hogy ezekkel az ETO-t használó könyvtárak is lépést tartsanak. A korábban szabványként megjelentetett Egyetemes Tizedes Osztályozás intézményes fejlesztése Magyarországon 1993-ban megszűnt, kiadások azonban ezt követően is megjelentek. A 189 ETO-t használó könyvtár 42 százaléka a 2005-ös kiadást, 36 százaléka pedig a régebbi, 1990-es vagy 1993-as kiadásokat használják. Az egyéb választ megjelölő intézmények jellemzően általunk meg nem adott más kiadásokat (teljes kiadás, régebbi rövidített kiadás) használnak, de volt olyan intézmény is, amelyik megkeresi a dokumentum jelzetét a MOKKA-ban, és azt átmásolja a saját rendszerébe.

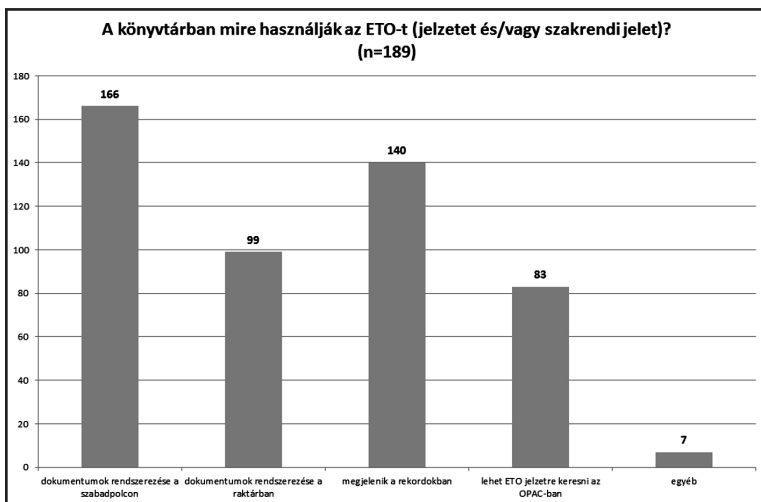

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás jelentősége

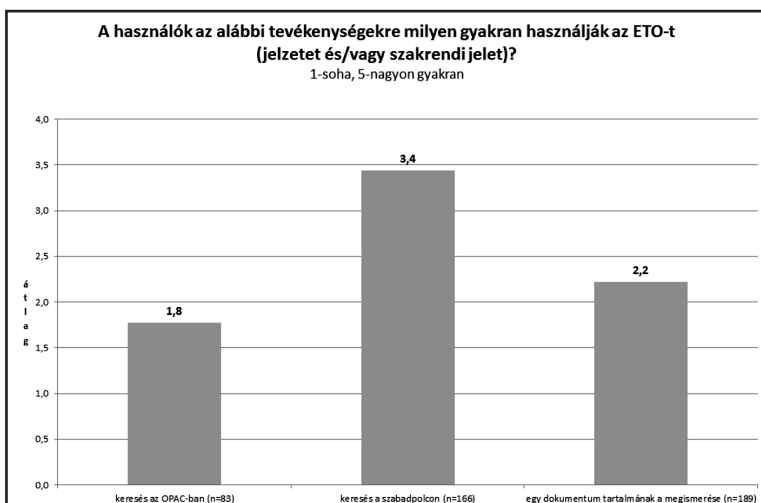
Az ETO-fejlesztések történetében már többször is felmerült annak a kérdése, hogy pontosan miért is van szükség erre az eszközre, mi indokolja a megtartását és továbbfejlesztését. Szakrendi jelként és tartalmi feltárás eszközeként egyaránt használatban van, most arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen típusú használatok a jellemzőbbek.

Több választ is meg lehetett jelölni, tehát nem a legjellemzőbb, hanem valamennyi használati területet meg kellett adni. Az intézmények többségénél a dokumentumok szabadpolcos rendszerezésének alapjaként (89%) és a rekordokban (74%) is megjelennek az ETO alapján képzett jelzetek vagy szakrendi jelek. Kevésbé jellemző, de még mindig gyakori a raktári rend ETO alapján történő kialakítása (52%), valamint a jelzetek OPAC-ban való megjelenítése (44%). Ez utóbbi válaszokban újra tükröződik az a szempont, miszerint a jelzetek használók irányában való közvetítése kevésbé jelent prioritást az intézmény-

nyekben. Még ha a rekordokban meg is jelenik valamilyen oknál fogva a jelzet, azt nem tartják szükségesnek a könyvtárak, hogy ezekre keresni is lehessen. Szinte valamennyi intézmény ezt tekinti az állománya rendszerezése alapjának. A szabadpolcos állományok ETO alapú rendszerezése miatt szinte minden könyvtárhasználó találkozik valamilyen formában az Egyetemes Tizedes Osztályozással.

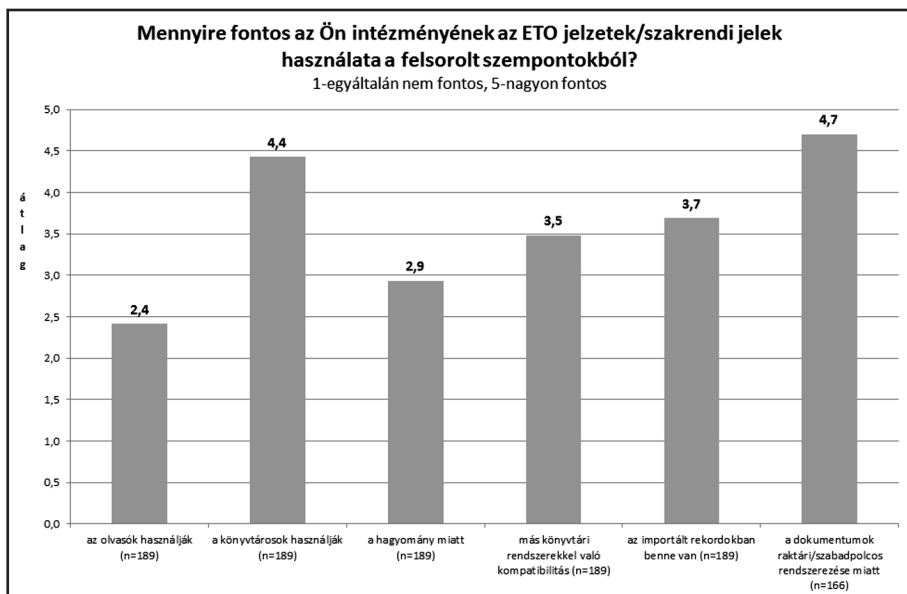

Korábban már megállapítottuk, hogy a könyvtárak, könyvtárosok válaszai alapján az ETO nem kifejezetten népszerű eszköz a használóink körében. Mégis érdekes, hogy akik használják, azok mire használják jellemzően. A következő diagramon azt mutatjuk be, hogy a könyvtárosok megfigyelései alapján a könyvtárhasználók milyen tevékenységekre milyen gyakorisággal használják az ETO-t. A táblázat készítésekor természetesen csak azoknak a válaszait vettük figyelembe, akik korábban jelezték, hogy az adott típusú használatra (pl. keresés az OPAC-ban) van lehetőség az intézmény szolgáltatási portfóliójában.

Az eredmények azt sugallják, hogy a szabadpolcos keresésben az olvasóink is használják az Egyetemes Tizedes Osztályozást, de a dokumentumok tartalmának megismerésére már alig-alig, OPAC-ban való keresésre pedig szinte egyáltalán nem. Ennek nyilvánvaló oka, hogy az ETO-ban rejlő keresési potenciál a megfelelő technikai megoldások implementálásának hiánya, az osztályozási rendszer évek óta szünetelő fejlesztése miatt az elmúlt években nem juthatott érvényre.

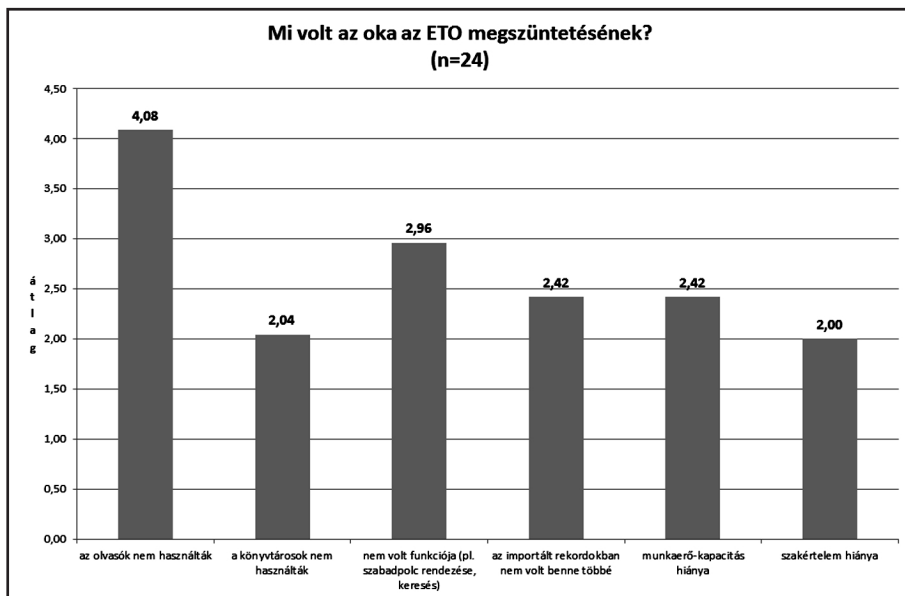
Lényegében az eddigi eredményeinket erősítette meg a következő kérdésre adott válaszok sora is, amelyben azt láthatjuk, hogy az ETO-t az intézmények könyvtárosai intenzíven használják raktári vagy szabadpolcos rendszerezésre. Könnyebbé jelent számukra, hogy az importált rekordokban benne vannak a jelzetek, így biztosított a más rendszerekkel való kompatibilitás. Az ETO használatának megtartása mellett szóló legkevésbé fontos érv, hogy az olvasók jelenleg használják.

A kutatásunk szempontjából érdekes volt, hogy akik használtak korábban ETO-t, de már nem használják, azok milyen oknál fogva döntöttek az osztályozási rendszer elhagyása mellett. Azoknak a válaszadóknak tettük fel a kérdést, akik esetében vagy nem érhető el semmilyen tartalmi információ a gyűjteményükről (31 könyvtár), vagy jelenleg nem használják ETO-t (19 könyvtár). Ezeknek a könyvtáraknak kevesebb, mint a fele (50-ből 24) nyilatkozott úgy, hogy korábban használt ETO-t, de már nem teszi.

Arra kértük a válaszadóinkat, hogy az általunk megadott okokat értékeljék egytől ötig, hogy mennyire játszott fontos szerepet a megszüntetésben. A legmagasabb értékeket az kapta, hogy az olvasók nem használták. Az eddigi fényében ez egyáltalán nem meglepő. A válaszok alapján egy olyan kép bontakozik ki, miszerint a könyvtárosok rendelkeznek az ETO használatához szükséges szakértelemmel, az intézmények a munkaerő-kapacitással, de vagy a funkció megszűnése vagy az olvasók érdektelensége miatt nem volt értelme többé fenntartani az ETO-t a könyvtárban. Mindez természetesen csak a

válaszadók igen kis részének, az ETO-t korábban igen, de már nem használó 24 könyvtár véleménye alapján.

Vélemények az ETO-ról

Végül lehetőséget adtunk a válaszadóinknak, hogy szabad szöveges formában is írjanak az Egyetemes Tizedes Osztályozással kapcsolatos tapasztalataikról. Kíváncsiak voltunk egyrészt azokra az előnyökre, amelyeket az ETO használata során élveznek, másrészt az aktuális problémákra, amelyeket ők látnak ezzel az eszközzel kapcsolatosan, valamint azokra a fejlesztési területekre, amelyeket kijelölnének.

Általános benyomásaink azt sugallták, hogy a zárt kérdések alapján kirajzolódó képet a szabad szöveges válaszok is megerősítették, illetve hogy a könyvtárosok nagyon világosan látják az ETO használatának mind az előnyeit, mind a hátrányait.

A válaszadók nagy része pozitív és negatív tulajdonságokat is felsorolt az ETO-val kapcsolatban. Véleményük szerint az ETO a legteljesebb, legátfogóbb egyetemes feltáró eszköz, amelynek legnagyobb pozitívuma nemzetközisége és a többi könyvtárral való kompatibilitása. Használatával az idegen nyelvű dokumentumok témájának meghatározása könnyen lehetséges nyelvtudás nélkül is. Átlátható, logikus rendszer, amely segít a tájékozódásban, a könyvek helyének megtalálásában, a könyvtárban egy helyen megtalálhatóak az azonos témájú könyvek, és ez minden olyan könyvtárnál azonos, amely eszerint rendezi a szabadpolcon a dokumentumait. Visszakereséskor lehetővé teszi a tágabb témakörökben található tételek együttes megtalálását, így megkönnyíti a keresést. Keretrendszert ad a tájékoztatáshoz, a gyűjtőköri struktúra kialakításához, a statisztikák elemzésénél a használt dokumentumok témájának egyszerűbb áttekintéséhez. A könyvtárak állományának és a kiadványtermés (könyvkiadás) tartalmi megoszlásáról is képet ad. A könyvtárosok a nemzeti bibliográfia számára való fontosságát is kiemelték.

A könyvtárosok negatívumként említették az ETO elsajátításának nehézkességét, a jelzetek megalkotásának bonyolultságát, időigényességét, a körülményes használatot, valamint az ahhoz való szakértelem szükségességét. A jelzetalkotást sokszor szubjektívnek ítélik, egy-egy könyvtáros máshova sorolja be ugyanazt a dokumentumot. Nem természetes nyelvű szakrendszerként a használók számára nem nyújt érdemleges információt, mert számukra önállóan nehezen értelmezhető. Véleményük szerint az átlag felhasználó visszakeresésre nem használja (a belőle képzett raktári jelzetten kívül), azonban erre nem is mindig van lehetősége, hiszen valamely integrált rendszerben egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen kereshető az ETO-jelzet. Mindezen kifogásokra természetes megoldást jelent a tartalmat természetes nyelven kifejező tárgyszavaknak az ETO-jelzetekkel való összekapcsolása, amely az OSZK fejlesztési tervei között szerepel. Egy válaszadó úgy nyilatkozott, hogy a települési könyvtárakban inkább a szabadszavas keresésre van igény. Nem használható a dokumentum tartalmának részletes feltárására, nem a kívánt mélységig lehet vele feltárni, valamint sok fogalomra nincs megfelelő ETO-szám, elavultak a fogalmak, a szakterületek változásának/fejlődésének követése hiányzik. Emellett a 4-es főosztály betöltetlenségét is sokan említették negatívumként. Az ETO legújabb kiadását több könyvtár azért nem használja, mert számukra nehézkes a régi és az új verziók szinkronba hozatala, továbbá az új ETO használatához, a régi javításához nincsenek meg a kellő erőforrásaik.

Az utolsó kérdésünk az ETO-val kapcsolatos fejlesztési területekre, irányokra vonatkozott. A könyvtárak véleményét szerettük volna megtudni, hogy milyen javításokat javasolnak. A fejlesztendő területek lényegében az ETO kapcsán megfogalmazott negatívumokra építenek.

Az egyik legfontosabb és legtöbbet említett fejlesztendő terület a 4-es főosztály betöltése a válaszadók szerint, ugyanis a szakterületeket szükséges részletesebbé tenni, az új tudományterületeket besorolni, az új fogalmakat beépíteni, továbbá bizonyos osztályokban a zsúfoltságot megszüntetni. Az intézmények különböző jelzetet adnak ugyanarra a műre, ezért az egységesítés irányába kell elmozdulni.

Sokan kiemelték azt, hogy egyszerűbbé kellene tenni a rendszert, fontos a könnyebb visszakereshetőség, akár felhasználóbarát online felület létrehozásával. Nagy hangsúlyt kellene fektetni az ETO népszerűsítésére, használatának segítésére, tájékoztatók készítésére, a használók képzésére (beleértve a könyvtárosokat is). Továbbképzések szervezése és több módszertani segítségnyújtás elkelne a könyvtárosoknak. A magyarázó szövegeket lehetne közérthetőbbé és kissé részletesebbé tenni. Üdvözítő lenne a könyvtárhasználati órák során gyermekekkel, felhasználóképzések során felnőttekkel is megismertetni és jobban elmélyíteni a rendszer használatát.

Egy válaszadó szerint *„online adatbázisként működhetne, szabványos adatcsere formátumban letölthető rekordokkal, melyek tartalmazhatnák a főtáblázati számok jelentését, a jelzetek közötti hierarchikus kapcsolatokat, a konkordanciát a régi és új ETO között, és a megfeleltett Köztaurusz tárgyszót is”*. Az integrált könyvtári rendszerekben meg kellene valósulnia az ETO jelzetek feloldásának, így a jelzet természetes nyelvű megfelelője meg tudna jelenni az OPAC-ban, és biztosítani kellene ennek visszakereshetőségét. Fontos az ETO és a Köztaurusz közti konkordancia biztosítása a Relexen keresztül, továbbá az ETO-jelzetek beépítése a Névtérbe. A fejlesztések nagyon fontosak, évente modernizálni szükséges a rendszert.

Következtetések

A kutatás azt erősítette meg, hogy a tartalmi feltárásnak általában és azon belül is az ETO-nak továbbra is nagy jelentősége van a könyvtárak információszolgáltató tevékenységében, ezért továbbfejlesztése, újabb kiadások készítése mindenképpen indokolt. A tartalmi feltárás eszközei közül messze az ETO-t használják a legtöbb intézményben.

A kutatás ezen túl további tanulságokat is megmutatott. Az integrált könyvtári rendszerek korában úgy gondolnánk, hogy tartalmi feltárás csak néhány helyen készül egy ország könyvtári rendszerében, ehhez képest azonban kiderült, hogy az intézmények döntő többsége valamilyen formában módosít a másutt feldolgozott rekordokon. Érdeemes lenne a könyvtáraknak ezt a tevékenységét újragondolni, hiszen igen jelentős munkát takaríthatnánk meg országos szinten, ha a jelzetek készítésével a kisebb intézmények nem bíbelődnének, hanem elfogadnák a készen kapott tartalmi információkat.

Az ETO alapján képzett szakrendi jeleknek a könyvtári rend fenntartásában van kiemelt jelentősége, ugyanakkor a visszakeresés szempontja már messze nem ilyen hangsúlyos. A használók a szakrendi jeleket többé-kevésbé jól ismerik, de a visszakeresés során már nem szokták az ETO-számokat alkalmazni. Összességében nagyon kevés helyen szüntették meg az ETO használatát, ezekben az intézményekben is az a szempont dominált, miszerint a használók kellő mértékben nem vették igénybe ezeket a tartalmi információkat.

Éppen a fentiek miatt, a használók szempontjának szem előtt tartása végett szintén erősítésre szorulna a közkönyvtárakban a Köztaurusz. A használók elsősorban a természetes nyelven íródott tartalmi információkat preferálják, így meglepő, hogy milyen kevés intézményben használják ezt az eszközt.

Az ETO-val kapcsolatos vizsgálódásaink fő tanulsága, hogy a könyvtárak számára az ETO egy a szakmai munkát több szempontból is erősen meghatározó eszköz, amelynek fenntartása és továbbfejlesztése mindenképpen indokolt.

JEGYZETEK

1. Ungváry Rudolf – Orbán Éva: Osztályozás és információkeresés. Kommentált szöveggyűjtemény. I-II. kötet. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2001.
2. OSZK Tezaurusz/Köztaurusz. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Közművelődési könyvtárak átfogó tezaurusza. 3.0 változat, Főszerkesztő: Ungváry Rudolf. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete – Országos Széchényi Könyvtár, 2002.; Ungváry Rudolf: Az OSZK tezaurusza és a KÖZTAURUSZ = Könyvtári Figyelő, 2001. (47. évf.), 1. sz. 11-40. p. <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00037/ungvary.html>
3. A tejjesség igénye nélkül néhány fontos cikk: Piros Attila: Az ETO alapú számítógépes információkeresés egy új megközelítése = Könyvtári Figyelő, 2014. (60. évf.) 2. sz. 156–166. p.; Piros Attila: Az ETO-jelzetek automatikus elemzésének kérdései = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2015. (62. évf.) 4. sz. 127-142. p.; Prokné Palik Mária: Google vs. ETO. Információkeresés a weben és a könyvtári katalógusban = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2013. (60. évf.) 6. sz. 243-273. p.; Marton József - Prokné Palik Mária: Adatbázis transzformációalapú kereshetőség javítása: ETO-kereshetőség a BME OMIKK Aleph rendszerében = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2009. (56. évf.) 2. sz. 65-77. p.; Mándy Gábor: A posztkoordináció esélyei az ETO-ban = Könyvtári Figyelő, 2013. (59. évf.) 1. sz. 65-84. p.; Mándy Gábor: Régi ETO - új ETO = Könyvtári Figyelő, 2011. (57. évf.) 2. sz. 317-332. p.; Rónai Tamás: Megje-

lent az ETO új kiadása = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2007. (54. évf.) 1. sz. 39-41. p.; Barátné Hajdu Ágnes: A magyar ETO kiadás munkálatai = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2007. (16. évf.) 2. sz. 20-39. p.

IRODALOM

- Barátné Hajdu Ágnes: A magyar ETO kiadás munkálatai = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2007. (16. évf.) 2. sz. 20-39. p.
- Dancs Szabolcs: Ismét az ETO hasznáról – az új elektronikus kiadás előkészületeinek fényében = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2016. (25. évf.) 4. sz. 3-8. p.
- Mándy Gábor: A posztkoordináció esélyei az ETO-ban = Könyvtári Figyelő, 2013. (59. évf.) 1. sz. 65-84. p.
- Mándy Gábor: Régi ETO - új ETO = Könyvtári Figyelő, 2011. (57. évf.) 2. sz. 317-332. p.
- Marton József - Prokné Palik Mária: Adatbázis transzformációalapú kereshetőség javítása: ETO-kereshetőség a BME OMIKK Aleph rendszerében = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2009. (56. évf.) 2. sz. 65-77. p.
- Piros Attila: Az ETO alapú számítógépes információkeresés egy új megközelítése = Könyvtári Figyelő, 2014. (60. évf.) 2. sz. 156-166. p.
- Piros Attila: Az ETO-jelzetek automatikus elemzésének kérdései = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2015. (62. évf.) 4. sz. 127-142. p.
- Prokné Palik Mária: Google vs. ETO. Információkeresés a weben és a könyvtári katalógusban = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2013. (60. évf.) 6. sz. 243-273. p.
- Rónai Tamás: Megjelent az ETO új kiadása = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2007. (54. évf.) 1. sz. 39-41.
- Ungváry Rudolf – Orbán Éva: Osztályozás és információkeresés. Kommentált szöveggyűjtemény. I-II. kötet. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2001.
- Ungváry Rudolf: Az OSZK tezaszusa és a KÖZTAURUSZ = Könyvtári Figyelő, 2001. (47. évf.), 1. sz. 11-40. p.

Markusovszky Lajos-díj

Az Országos Széchényi Könyvtár bibliothecarius emeritusa,

DÖRNYEI SÁNDOR

május 4-én vehette át egy Semmelweis Ignácról szóló tanulmányáért
az Orvosi Hetilap Markusovszky Lajos-díját.

Előtte néhány nappal a Magyar Orvostörténelmi Társaság választotta tiszteletbeli tagjává az orvostörténet és a gyógyszerésztörténet kutatásához nélkülözhetetlen bibliográfiák összeállításáért.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!